

2008 – 2009

DZĪVES PIEREDZE :
zināšanas,
attieksmes,
prasmes -

DZĪVEI :
izziņai,
apdomai,
rīcībai !

Bauskas 1.vidusskola
Latvijas Universitāte

S I S T Ē M I K A
(apziņas sistēmiskā organizācija)

Asoc.prof., Dr.fiz.
ANDRIS BROKS

Tuvojoties mūsu sadarbības gada 1.daļas noslēgumam, apkoposim aizvadītajās nodarbībās saistībā ar pamatjēdzieniem PASAULE - CILVĒKS – SABIEDRĪBA - DZĪVE - IZGLĪTĪBA kopīgi paveikto. Proti, šajā nodarbībā katrs Pats patstāvīgi vēlreiz pārdomāsim galvenos mūsu kopīgi iepazītos vārdus-jēdzienus, īpašu uzmanību veltot to nozīmei un kopsaistībai. Citiem vārdiem, šodien Jūs katrs Pats(-ti) patstāvīgi veidosiet Savas domu kartes - mūsu kopīgi iepazīto jēdzienu struktūras.

7.nodarbība (klases darbs) 2008.g. 1.decembrī

MANAS DOMU KARTES

[cilvēciskā domāšana –
vārdiski noformētās **domas** (vārdi, vārdkopas)
un to kopsaistības atbilstošās domu shematiskajās struktūrās]

Šīs nodarbības gaitā Tu tiec aicināts(-a) patstāvīgi veikt SISTĒMIKAS priekšmeta 1.daļas ieskaites darbu MANAS DOMU KARTES, kurš raksturos Tavas spējas paskaidrot izvēlētu vārdu nozīmi - jēgu, kā arī sakārtot mūsu kopīgi aplūkotos vārdus/jēdzienus noteiktās struktūrās, atsedzot šo vārdu/jēdzienu atbilstošo kopsaistību.

Veidojot domkartes (tātad domājot), vispirms ir jābūt pašām domām (lai vienmēr un visur atceramies, ka “tukša galva” nedomā). Cilvēciskās domāšanas specifika ir **vārdiskā domāšana**, proti, katra doma cilvēka apziņā tiek apzīmēta ar kādu noteiktu vārdu vai vārdkopu. *Lai spētu savā starpā sazināties* (pārraidīt un uztvert domas), cilvēki ir savstarpēji vienojušies par attiecīgo vārdu un vārdkopu nozīmēm, kuras mums ir jāzin un jāievēro. Citādi izsakoties, domu esamību apliecina atbilstošo mūsu atmiņā fiksētie vārdi un/vai vārdkopas. Ikvienā cilvēku etniskajā grupā šīs norunātās/vienotās vārdu, vārdkopu nozīmes ir saistītas ar attiecīgajā grupā lietoto vārdisko valodu. Taču līdztekus vienmēr un visur pastāv arī iespējas šīs zināšanas kā noteiktu vārdu/jēdzienu krājumu radoši papildināt - radīt jaunus vārdus/jēdzienus un/vai pilnveidot jau esošo vārdu nozīmes.

Īsi sakot, ikvienam vārdam vai vārdkopai ir sava nozīme, kas ir jāzin, lai šos vārdus vai vārdkopas sakarīgi lietu - atbilstoši to nozīmēm kopsaistītu noteiktās struktūrās.

Vārdiskā domāšana un saziņa sākas ar vārdu un/vai vārdkopu nozīmes zināšanu. **Ja ir domas**, kuras apzīmē ar noteiktiem vārdiem, **tad varam radīt domu kartes** kā noteiktas no atbilstošiem vārdiem veidotas shēmas – shematiskās struktūras.

Z i n ā t - šis vārds saistībā ar vārdu un/vai vārdkopu nozīmju apzināšanu nozīmē i z j u s t un/vai i z p r a s t kāda vārda un/vai vārdkopas nozīmi.

• **Izjust** vārda nozīmi - tas nozīmē apzināt šo vārdu tēlaini jeb mākslinieciski, attiecīgās izjūtas paužot emocionāli kādā no mākslinieciskās izteiksmes formām (ievērosim - ne vienmēr tikai vārdiski runas vai rakstu formā, bet arī nevārdiski citās audiālās vai vizuālās formās).

• **Izprast** vārda nozīmi - tas nozīmē apzināt šo vārdu jēdzieniski jeb zinātniski, attiecīgo izpratni paužot racionāli kādā no domu zinātniskās izteiksmes formām (vārdiski tekstuālā un/vai vārdiski shematiskā formā).

Vispirms pievērsīsimies tikai vārdu nozīmes vārdiskai skaidrošanai (**1.uzdevums**) - vārda un/vai vārdkopas nozīmes **i z p r a t n e i**, bet pēc tam (**2.uzdevums**) **domu karšu veidošani** - vārdu kopsaistīšanai atbilstošās shematiskās struktūrās.

*****

Tev tiek dots 1. uzdevums : *izvēlies* no dotā vārdu un vārdkopu kopuma 4 vārdus un/vai vārdkopas *un paskaidro* šo izvēlēto vārdu un /vai vārdkopu nozīmi. Citiem vārdiem sakot, Tev ir uzdevums izvēlēties vārdus un/vai vārdkopas un rakstiski paskaidrot, kā Tu izproti šo izvēlētos vārdus vai/vai vārdkopas – kāda ir šo vārdu un /vai vārdkopu jēga, kuru Tu esi apguvis (-usi) sistēmas priekšmeta nodarbībās klasē un savā patstāvīgajā darbā mājās.

Izdzirdot vai izlasot VĀRDU/VĀRDKOPU “.....”,
es to saistībā ar manis īstenoto sistēmas priekšmeta apguvi izprotu šādi :
.....
.....

Izdzirdot vai izlasot VĀRDU/VĀRDKOPU “.....”,
es to saistībā ar manis īstenoto sistēmas priekšmeta apguvi izprotu šādi :
.....
.....

Izdzirdot vai izlasot VĀRDU/VĀRDKOPU “.....”,
es to saistībā ar manis īstenoto sistēmas priekšmeta apguvi izprotu šādi :
.....
.....

Izdzirdot vai izlasot VĀRDU/VĀRDKOPU “.....”,
es to saistībā ar manis īstenoto sistēmas priekšmeta apguvi izprotu šādi :
.....
.....

Vārdi un vārdkopas izvēlei :

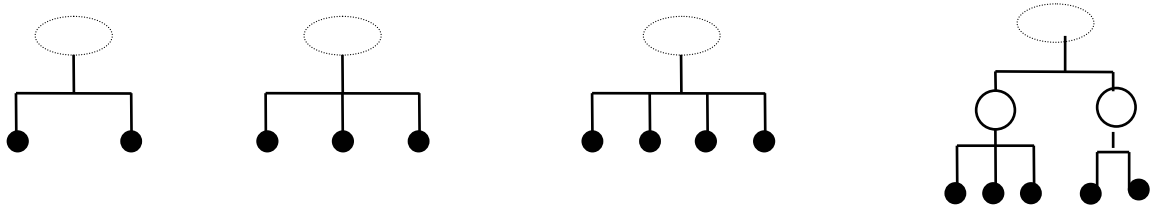
redze, domāšana, cilvēkdarbība, vajadzības apmierinājums, prasmes, informācijas aprīte, prāts, mācības, sajūtamā jeb konkrētā pasaule, nauda, dzirde, rīcība, vērtēšana, gudrība, jūtas, zināšanas, audzināšana, izziņa, līdzekļi, attieksmes, tauste, godīgums, izglītojošā darbība, dzīves pieredze, abstraktā jeb virtuālā pasaule, griba, sajūtas, vajadzības, manta, laiks.

D o m u k a r t e - tā ir shēma, kuras sastāvdaļas ir domas apzīmējošie atbilstošie vārdi un attiecīgās līnijas, kas uzrāda šo vārdu kopsaistītību. Citādi izsakoties, *ikviena domkarte ir noteiktu vārdu/jēdzienu veidota shematiska struktūra*, kas raksturojas ar tās sastāvu (atbilstošo jēdzienu/vārdu uzskaitījumu jeb sarakstu) un šo sastāvdaļu savstarpējās saistības uzrādījumu. Šo kopsaistību domkartēs uzrāda, attiecīgos vārdus/jēdzienus sakārtojot atbilstošās shēmās.

Praksē pastāv ievērojama struktūru shematiskā apraksta daudzveidība, jo katrā konkrētajā gadījumā var būt gan atšķirīgs struktūru veidojošo sastāvdaļu skaits, gan dažādas to horizontālās un vertikālās kopsaistības. Vienkāršākajos gadījumos parasti sastopam neliela skaita vārdu/jēdzienu veidotas divu vai trīs līmeņu zarveidīgas shēmas.

*****

Šajā sakarā Tev tiek dots **2. uzdevums** : izmantojot Tavai izvēlei dotos vārdus/vārdkopas, izveidot atbilstošas shēmas - domkartes, kuras uzrāda šo vārdu/vārdkopu jēdzīgas kopsaistības. Īsi sakot, konkretizē šādas vai līdzīgas formālās zarveidīgās struktūrshēmas – vārdu/vārdkopu horizontālās un/vai vertikālās kopsaistības. Citiem vārdiem, saliec attiecīgās domas – tās apzīmējošos vārdus/vārdkopas ”pa plauktiņiem”.

Visbeidzot **3. uzdevums** : atbilstoši paraugam lūdzu sagatavo savu vēstuli ZS vecītim.

V ē s t u l e Z i e m a s s v ē t k u V e c ī t i m .

Esi sveicināts, mans mīlais Ziemassvētku vecīt! Tev raksta Bauskas
1.vidusskolas..... klases skolnieks (- ce) .....

Kopš šī gada 1.septembra es esmu vidusskolā, uzsākot manas dzīves jaunības posmu.
Ir sācies bērnībā uzkrātās sajūtu pieredzes apdomas laiks, jo visā drīzumā mani gaida dzīves nopietnākās izvēles. Interesanti, vilinoši, daudzsoļoši!

Šodien ar patstāvīgi veiktu darbu klasē noslēdzas tikai mūsu skolā īstenotā izglītības priekšmeta SISTĒMIKA 1.daļas apguve. Esam ciešā kopsaistībā iepazinusi ikviena cilvēka dzīvē tik svarīgos pamatjēdzienus PASAULE, CILVĒKS, SABIEDRĪBA, DZĪVE, IZGLĪTĪBA. Ir visai neparasti no bērnības tikko ieradušamies, tikko jaunībā ieejošiem tā uzreiz pievērsties Lielajām Domām par sevi pasaulē un pasauli manī - taču ir pienācis Laiks to darīt un, kā izrādas, tas nemaz nav tik sarežģīti - jo Lielās Domas taču ir vienkāršas! Visgrūtākais tomēr - šo vienkāršību tā pa īstam izjust un izprast, ja Tev apkārt nemitīgi mutuļo dzīves ikdienas sarežģītība - ikdienas notikumu daudzveidība un straujais temps. Tāpēc ir vien jāpiekrīt mūsu SISTĒMIKAS skolotāja aicinājumam laiku pa laikam pacelties virs šīs ikdienas sarežģītības, lai ieraudzītu visa cilvēcīgā jēgu tās patiesajā vienkāršībā un skaistumā. Bez šīs pacelšanās tik tiešām laikam nav īstenojama saprātīga virzība dzīvē uz priekšu !

Kā gan man ir veicies, iepazīstot sistēmiku kā teoriju par cilvēka apziņas jeb garīgās darbības sistēmisko organizāciju ? **Kāds ir manas izglītojošās darbības pašnovērtējums SISTĒMIKAS priekšmeta apgūvē** (*skatīt manis izdarītos pasvītījumus*) ?

- **esmu piedalījies(-usies) nodarbībās** – *visās / gandrīz visās / vismaz pusē / dažās*
- **esmu sekojis(-usi) nodarbību gaitai** –
uzmanīgi / diezgan uzmanīgi / ne visai uzmanīgi / pavirši / ļoti pavirši
- **esmu sagatavojis(-usi) atbildes uz patstāvīgā darba jautājumiem** -
visiem / gandrīz visiem / daži / nevienam
- **savā brīvajā laikā esmu / neesmu veltījis(-usi) papildus laiku attiecīgo jautājumu plašākai un dziļākai apzināšanai;**
- **Mans brīvais komentārs par savu veikumu** .....

.....
.....
.....
.....
.....

Pielikumā : mana un skolotāja dialog burtnīca, kurā atrodamas manas pārdomas un atbildes uz nodarbībās uzdotajiem patstāvīgā darba jautājumiem.

K o p u m ā : priekšmeta apgūvē esmu paveicis(-kusi) darbu, kas pēc sava satura un līmeņa, manuprāt, ir novērtējams ar atzīmi (skatīt pasvītrotu) :

1 2 3 **4** (g.apm.) **5** (apm.) **6** (g.labi) **7** (labi) **8** (ļ.labi) **9** (teic.) **10** (izc.)

Mīļo Ziemassvētku Vecīt ! Ko Tu domā par manis paveikto - vai Tu vari apstiprināt manu pašnovērtējumu ? Gaidīšu Tavu atbildi 15.decembrī.